

บทที่ 5 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ชุมชนชายกว๊านพะเยากับการจัดการป่าชุมชน ผู้ศึกษาได้เลือกเอากลุ่มตัวอย่างผู้มีอาชีพประมงและมีที่อยู่อาศัยรอบกว๊านพะเยาเป็นหลักในการเก็บข้อมูล โดยได้กำหนดให้พื้นที่รอบกว๊านพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ในการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 51 ราย รายละเอียดที่ได้จากการศึกษามีดังต่อไปนี้

5.1 ผลการสำรวจจากแบบสอบถาม

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 51 ราย ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 50 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.0

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับไม่เกินประถมศึกษา จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.6 และจบการศึกษามากกว่าระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.7

อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพประมงเป็นหลัก จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.8 รองลงมาได้แก่อาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.7 อาชีพรับจ้าง จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.8 อาชีพอื่นๆ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.8 และอาชีพ ค้าขาย จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.9

รายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.0 รายได้อยู่ระหว่าง 1,500 - 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.2 และรายได้น้อยกว่า 1,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.8

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 51

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	50	98.04
หญิง	1	1.96
ระดับการศึกษา		
ไม่เกินระดับประถมศึกษา	36	70.6
ไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	8	15.7
ไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	7	13.7
อาชีพ		
เกษตรกร	8	15.7
ประมง	31	60.8
รับจ้าง	5	9.8
ค้าขาย	3	5.9
อื่นๆ	4	7.8
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 1,500 บาท	5	9.8
ตั้งแต่ 1,500 - 3,000 บาท	21	41.2
มากกว่า 3,000 บาท ขึ้นไป	25	49

5.1.2 การดำรงชีพที่เกี่ยวข้องกับกวี้นพะเยา

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีพที่เกี่ยวข้องกับกวี้นพะเยาของกลุ่มตัวอย่างดังรายละเอียดในตารางที่ 2 สรุปได้ดังนี้

การทำกรประมง จับสัตว์น้ำในกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ทำการประมงจับสัตว์น้ำ (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.4 รองลงมาเพื่อการบริโภค จำนวน 3 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 5.9 และเพื่อการค้าขาย จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0)

การเก็บพืชผักในกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ทำการเก็บพืชผักในกวี้น จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.5 (แยกเป็นเพื่อการบริโภค จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.1 รองลงมา

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.5 และเพื่อการค้าขาย จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0)

การเลี้ยงปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ในกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการเลี้ยงปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ในกวี้น จำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.3 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเลี้ยงปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ในกวี้น จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.7 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.8 เพื่อการบริโภค จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.9)

การนำน้ำมาใช้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้นำน้ำมาใช้ จำนวน 29 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 56.9 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้นำน้ำมาใช้ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.1 (แยกเป็นเพื่อการบริโภค จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.5 เพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.6)

การค้าขายหรือให้บริการต่างๆ โดยอาศัยพื้นที่และทัศนียภาพริมกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการค้าขายหรือให้บริการต่างๆ โดยอาศัยพื้นที่และทัศนียภาพริมกวี้นจำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.5 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการค้าขายหรือให้บริการต่างๆ โดยอาศัยพื้นที่และทัศนียภาพริมกวี้น จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.8 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.5 รองลงมาเพื่อการบริโภค จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.9 และเพื่อการค้าขาย จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0)

การทำเกษตรกรรมโดยอาศัยพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยพื้นที่สาธารณะรอบกวี้นทำการเกษตรกรรม จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.3 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเกษตรกรรมโดยอาศัยพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.7 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.7 รองลงมาเพื่อการบริโภคและค้าขาย จำนวนกลุ่มละ 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0)

การเก็บเกี่ยวผลผลิตทางธรรมชาติจากพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางธรรมชาติจากพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.6 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางธรรมชาติจากพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.4 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.7 รองลงมาเพื่อการบริโภค จำนวน 6 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 11.7 และเพื่อการค้าขาย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.9)

การจับสัตว์ต่างๆ จากพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ทำการจับสัตว์ต่างๆ จากพื้นที่สาธารณะรอบกวี้น จำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.9 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมาเพื่อการบริโภค จำนวน 12 ราย คิดเป็น

ร้อยละ 23.5 และเพื่อการค้าขาย จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0) และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ทำการจับสัตว์ต่างๆ จากพื้นที่สาธารณะรอบกว๊าน จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.1

การทำการประมงโดยมีการแบ่งเขต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ทำการประมงโดยมีการแบ่งเขต จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.0 (แยกเป็นเพื่อบริโภคและค้าขาย จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.0 รองลงมาเพื่อการบริโภค จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.0) และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ทำการประมงโดยมีการแบ่งเขต จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.1

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ดำรงชีพเกี่ยวข้องกับกวีานพะเยา

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 51

ลักษณะการดำรงชีพเกี่ยวข้องกับกวีานพะเยา	จำนวน	ร้อยละ
การทำการประมง จับสัตว์น้ำในกวีาน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	3	5.9
- เพื่อค้าขาย	1	2.0
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	42	82.3
ไม่ดำเนินการ	5	9.8
การทำการเก็บพืชผักในกวีาน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	20	45.1
- เพื่อค้าขาย	4	7.8
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	13	25.5
ไม่ดำเนินการ	14	27.5
การทำการเลี้ยงปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ในกวีาน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	2	3.9
- เพื่อค้าขาย	-	-
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	6	11.8
ไม่ดำเนินการ	43	84.3
การนำน้ำมาใช้		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	14	27.5
- เพื่อค้าขาย	-	-
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	15	29.4
ไม่ดำเนินการ	22	43.1

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะดำรงชีพเกี่ยวข้องกับวันพะเยา	จำนวน	ร้อยละ
การค้าขายสิ่งของอุปโภคบริโภคโดยอาศัยพื้นที่ริมกว๊าน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	2	3.9
- เพื่อค้าขาย	1	2.0
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	11	21.6
ไม่ดำเนินการ	37	72.5
การขายหรือให้บริการต่างๆ โดยอาศัยพื้นที่และทัศนียภาพริมกว๊าน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	1	2.0
- เพื่อค้าขาย	1	2.0
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	5	9.7
ไม่ดำเนินการ	44	86.3
การทำเกษตรกรรมโดยอาศัยพื้นที่สาธารณะรอบกว๊าน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	2	3.9
- เพื่อค้าขาย	1	2.0
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	8	15.7
ไม่ดำเนินการ	40	78.4
การเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตรกรรมจากพื้นที่สาธารณะรอบกว๊าน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	6	11.8
- เพื่อค้าขาย	1	2
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	-	-
ไม่ดำเนินการ	44	86.2

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะดำรงชีพเกี่ยวข้องกับกวนพะเยา	จำนวน	ร้อยละ
การจับสัตว์ต่างๆ จากพื้นที่สาธารณะรอบกว๊าน		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	12	23.5
- เพื่อค้าขาย	1	2.0
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	15	29.4
ไม่ดำเนินการ	23	45.1
การทำกรประมงโดยมีการแบ่งเขต		
ดำเนินการ		
- เพื่อบริโภค	1	2.0
- เพื่อค้าขาย	-	-
- เพื่อบริโภคและค้าขาย	26	50.9
ไม่ดำเนินการ	24	47.1

5.1.3 การจัดการทรัพยากรป่าชายกว๊าน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายกว๊านของกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 3 สรุปได้ดังนี้

ในชุมชนของท่านมีป่าชุมชนหรือไม่ ถ้ามี มีลักษณะใด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แจ้งว่า ในชุมชนไม่มีป่าชุมชน จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.0 แจ้งในชุมชนมีป่าชุมชนจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.5 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ตอบ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.5

ป่าชุมชนรอบกว๊าน (ป่าบก ป่าชายกว๊าน) มีประโยชน์ต่อการประมงอย่างไรบ้าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ตอบ จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.9 แจ้งไม่มีประโยชน์จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.3 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่ามีประโยชน์ จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 51

ลักษณะการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน	จำนวน	ร้อยละ
ในชุมชนของท่านมีป่าชุมชนหรือไม่		
- มี	13	25.5
- ไม่มี	26	51.0
- ไม่ตอบ	12	23.5
ป่าชุมชนรอบสวน(ป่าบก ป่าชายเลน) มีประโยชน์ต่อการทำประมงหรือไม่		
- มีประโยชน์		
- ไม่มีประโยชน์	6	11.8
- ไม่ตอบ	17	33.3
	28	54.9

5.1.4 ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน

ผลการศึกษาเรื่องความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 4 สรุปได้ดังนี้

การเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากบุคคลในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากบุคคลในครอบครัว จำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.7 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากบุคคลในครอบครัว จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.3

การเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากหน่วยงานราชการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากหน่วยงานราชการ จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.9 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากหน่วยงานราชการ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.1

การเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากหน่วยงานเอกชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบสวนจากหน่วยงานเอกชน จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.6 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเรียนรู้

ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านไม่ถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชน ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.9 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชน ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.1

ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากความต้องการที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการบริโภคในชีวิตประจำวัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านไม่ถูกทำลาย เนื่องมาจากความต้องการที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการบริโภคในชีวิตประจำวัน จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.5 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากความต้องการที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการบริโภคในชีวิตประจำวัน จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.5

ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากแสวงหาอำนาจของบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านไม่ถูกทำลาย เนื่องมาจากแสวงหาอำนาจของบุคคล จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.4 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากแสวงหาอำนาจของบุคคล จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.6

ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบกว๊านไม่มีอำนาจเพียงพอในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่รอบกว๊านไม่มีอำนาจเพียงพอในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊าน จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.7 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่รอบกว๊านมีอำนาจเพียงพอในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊าน จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.3

กฎระเบียบเป็นช่องทางสร้างความลำบากในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อการบริโภคของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ากฎระเบียบไม่เป็นช่องทางสร้างความลำบากในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อการบริโภคของประชาชน จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.9 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่ากฎระเบียบเป็นช่องทางสร้างความลำบากในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อการบริโภคของประชาชน จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.1

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเรื่องความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 51

ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ท่านเคยได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบ บ้านจากบุคคลในครอบครัว		
- ใช่	18	35.3
- ไม่ใช่	33	64.7
ท่านเคยได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบ บ้านจากหน่วยงานราชการ		
- ใช่	22	43.1
- ไม่ใช่	29	56.9
ท่านเคยได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบ บ้านจากหน่วยงานเอกชน		
- ใช่	15	29.4
- ไม่ใช่	36	70.6
ท่านเคยได้รับการเรียนรู้หรือฝึกอบรมในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบ บ้านจากชุมชนอื่นที่อาศัยอยู่รอบบ้าน		
- ใช่	19	37.3
- ไม่ใช่	32	62.7
ท่านร่วมมือกับบุคคลในครอบครัวในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบบ้าน		
- ใช่	33	64.7
- ไม่ใช่	18	35.3
ท่านร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบบ้าน		
- ใช่	33	64.7
- ไม่ใช่	18	35.3
ท่านร่วมมือกับองค์กรเอกชนในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบบ้าน		
- ใช่	26	51.0
- ไม่ใช่	25	49.0

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ท่านร่วมมือกับชุมชนอื่นที่อาศัยอยู่รอบบริเวณในการดูแลทรัพยากรป่าชุมชนรอบบริเวณ		
- ใช่	33	64.7
- ไม่ใช่	18	35.3
บุคคลในชุมชนของท่านร่วมกันจัดทำระเบียบในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อบังคับใช้ในชุมชนของท่าน		
- ใช่	13	25.5
- ไม่ใช่	38	74.5
ท่านปฏิบัติตามระเบียบในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนดังกล่าว		
- ใช่	24	47.1
- ไม่ใช่	27	52.9
ท่านปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของราชการในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน		
- ใช่	29	56.9
- ไม่ใช่	22	43.1
ระเบียบในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนของท่านมีความสอดคล้องกันกับระเบียบกฎหมายของราชการในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน		
- ใช่	22	43.1
- ไม่ใช่	29	56.9
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบบริเวณถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชนไม่ปฏิบัติตามระเบียบของป่าชุมชน		
- ใช่	15	29.4
- ไม่ใช่	36	70.6
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบบริเวณถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชนไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของราชการ		
- ใช่	16	31.4
- ไม่ใช่	35	68.6

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากชุมชนต่างๆ ไม่รวมมือ กันปฏิบัติระเบียบกฎหมายของราชการ		
- ใช่	19	37.3
- ไม่ใช่	32	62.7
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากประชาชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม		
- ใช่	23	45.1
- ไม่ใช่	28	54.9
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากความต้องการที่เกินไป จากความจำเป็นในการบริโภคในชีวิตประจำวัน		
- ใช่	14	27.5
- ไม่ใช่	37	72.5
ทรัพยากรป่าชุมชนรอบกว๊านถูกทำลายเนื่องมาจากการแสวงหาอำนาจของ บุคคล		
- ใช่	11	21.6
- ไม่ใช่	40	78.4
ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบกว๊านไม่มีอำนาจเพียงพอในการดูแลรักษาและ จัดการป่าชุมชนรอบกว๊าน		
- ใช่	19	37.3
- ไม่ใช่	32	62.7
กฎระเบียบเป็นช่องทางสร้างความลำบากในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อ การบริโภคของประชาชน		
- ใช่	24	47.1
- ไม่ใช่	27	52.9

5.1.5 ปัญหา อุปสรรค และทางเลือกในการแก้ไข

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และทางเลือกในการแก้ไขของกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 5 สรุปได้ดังนี้

การทำประมงในกวันพะเยามีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคอย่างไร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ตอบ จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.4 ตอบอื่นๆ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.5 ตอบ สิ่งแวดล้อม จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.6 ตอบการแบ่งพื้นที่และวิธีการจับปลา จำนวนกลุ่มละ 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.8 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบกฎระเบียบ จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.9

แนวทางแก้ไขปัญหา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ตอบ จำนวน 22 ราย คิดเป็น ร้อยละ 43.1 ตอบให้หน่วยงานราชการดำเนินการ จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.3 ตอบให้หน่วยงานราชการร่วมกับประชาชนดำเนินการและตอบอื่นๆ จำนวนกลุ่มละ 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.8 และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบให้ประชาชนดำเนินการ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.9

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเรื่องปัญหา อุปสรรคและทางเลือกในการแก้ไข

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 51

ปัญหา อุปสรรคและทางเลือกในการแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
การทำประมงในกวันพะเยามีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคอย่างไร		
- การแบ่งพื้นที่	5	9.8
- วิธีการจับปลา	5	9.8
- กฎ ระเบียบ	3	5.9
- สิ่งแวดล้อม	9	17.6
- อื่นๆ	12	23.5
- ตอบมากกว่า 1 ข้อ	2	3.9
- ไม่ตอบ	15	29.4
แนวทางแก้ไขปัญหา		
- โดยหน่วยงานราชการ	19	37.3
- โดยประชาชน	2	3.9
- โดยหน่วยงานราชการร่วมกับประชาชน	4	7.8
- อื่น ๆ	4	7.8
- ไม่ตอบ	22	43.1

ผลจากการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามมีข้อมูลที่แสดงถึงชุมชนชายคว้านพะเยากับป่าชุมชนหลายประการที่น่าสนใจ โดยในด้านการศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 70.6 มีระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ทำอาชีพประมงเป็นหลักร้อยละ 60.8 และมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 3,000 บาท ถึงร้อยละ 51 ซึ่งแสดงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนเกษตรกรรมชายคว้านที่ยังถือว่าต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของจังหวัดพะเยา (จังหวัดพะเยามีรายได้เฉลี่ย 2,475 บาท/คน/เดือน)

การดำรงชีพที่เกี่ยวข้องกับคว้านพะเยาพบว่าชุมชนประมงคว้านพะเยาได้ใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมและการยังชีพมากที่สุด แต่ในด้านการให้บริการหรือการใช้ประโยชน์นอก การเกษตรพบว่ามีน้อยมาก และรูปแบบของการทำการประมงเองก็ยังไม่มีการมีระบบกฎเกณฑ์หรือการแบ่งเขตที่ชัดเจนคงเป็นลักษณะของการรับรู้ในกลุ่มตนเองเท่านั้น

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายคว้านและความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ชุมชนเองยังไม่มีความเข้าใจในคำว่าป่าชุมชนมากนัก แต่เมื่อดูจากแบบสอบถามถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่าชุมชนเองมีการจัดการและดูแลป่าชุมชนชายคว้านของตนเองอยู่แล้ว โดยใช้แนวทางปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากในชุมชนนั่นเอง ข้อมูลสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การมอบอำนาจในการดูแลและจัดการทรัพยากรให้เป็นหน้าที่ของรัฐ โดยชุมชนเองยอมรับระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติที่รัฐกำหนดมาให้ ยกเว้นเพียงเรื่องกฎระเบียบในการห้ามจับปลาในฤดูวางไข่ และการกำหนดเขตอนุรักษ์ห้ามจับสัตว์น้ำที่ทางราชการกำหนดไว้ด้วยเท่านั้น

ด้านปัญหา อุปสรรค และทางเลือกในการแก้ไข จากแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นมากนักเนื่องจากมองว่าเป็นอำนาจของรัฐ แต่ก็มีการให้ข้อมูลถึงปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นหลายประการไม่ว่าจะเป็นเรื่อง น้ำเสีย ขยะ หรือจำนวนปลาที่ลดลง

5.2 กรณีศึกษาความคิดของชาวบ้านเรื่องมนุษย์และธรรมชาติ

ในเขตหมู่บ้านชุมชนรอบคว้าน ชาวบ้านมีการดำรงชีพในทางการเกษตรหลายแบบ ทั้งการทำนา ทำสวน และการประมง การดำรงชีพที่มั่นคงของชาวบ้านบางเขตนั้นอาชีพและรายได้หลักมาจากการประมงขนาดเล็กที่มีทั้งการขายและการบริโภค การพึ่งพิงธรรมชาติของคว้านพะเยาและป่ารอบบ้านจึงมีลักษณะแตกต่างกันไป ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากป่า 2 แบบ คือ ป่าค้ำน้ำและป่าชุมชน ที่เป็นพื้นที่เพื่ออนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ ป่าชุมชนโดยรอบคว้านพะเยามี 2 ชนิด ที่มีลักษณะเฉพาะคือ ป่าชุมชนที่เป็นป่าหรือที่สาธารณะกระจายอยู่ทั่วไปที่ชาวบ้านอาจใช้สอยเป็นป่าช้าหรือป่าเก็บฟืนและแหล่งอาหาร นอกจากนี้จะมีห่อมป่าบริเวณริมคว้านที่เป็นป่าชายน้ำ ซึ่งใช้

ประโยชน์ส่วนมากเพื่อการรักษาสภาพชายฝั่ง แหล่งเพาะพันธุ์และบริเวณแหล่งอาหารของปลาและสัตว์น้ำ

ชาวบ้านในหมู่บ้านทำประมงเป็นหลักมีการดำรงชีพที่พึ่งพิงการใช้ป่าบริเวณรอบบ้านและป่าธรรมชาติอย่างมากตลอดปี โดยหมุนเวียนการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล ป่าชายน้ำเป็นป่าที่ชาวประมงมีความผูกพัน และมีความเข้าใจในการจัดการดูแลและใช้ประโยชน์ในแต่ละฤดูน้ำมากและฤดูน้ำน้อย ที่ให้เกื้อกูลทรัพยากรสัตว์ป่า และปลาที่เป็นเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน ในวิถีชีวิตประจำวันจึงมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชายน้ำที่อธิบายให้เห็นถึงความคิดและความเข้าใจของชาวบ้านที่ทำการประมงต่อระบบนิเวศกว๊านพะเยา ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติแบบชาวบ้านที่อาจสอดคล้องกับความคิดแบบสากลของกลุ่มวิชาการหรือกลุ่มพัฒนาที่มุ่งเข้าใจหรือแก้ปัญหาความสัมพันธ์ของมนุษย์และนิเวศ

5.2.1 ในการศึกษาได้สัมภาษณ์พร้อมกับการทำบันทึกรายละเอียดที่จะนำมาวิเคราะห์ความคิดของชาวบ้านที่ทำให้เข้าใจเรื่องเงื่อนไขของความร่วมมือในการจัดการป่าชายน้ำและกว๊านเพื่อการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ได้ ในกรณีของผู้อาวุโสของหมู่บ้านสันช้างหิน นายไสว บุญถ้อย เป็นชาวประมงอายุมากกว่า 60 ปี ที่มีความเชี่ยวชาญในการจับปลาในกว๊าน โดยได้ยึดเป็นอาชีพหลักที่เขาทำมามากกว่า 40 ปี จึงเป็นผู้ที่รับรู้และสังเกตความเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศ และการทำการประมงมาตลอด โดยได้สังเกตว่าปริมาณของปลาในปัจจุบันน้อยลงสาเหตุมาจากการที่มีผู้ที่ทำการประมงมากขึ้น และมีการจับปลาในปริมาณมากๆ เพื่อการค้า นอกจากนี้ยังได้มีการกว๊านซื้อที่ดินตามริมชายกว๊าน ทำให้ที่ดินสาธารณะถูกปิดล้อม หรือมีขนาดเล็กลงจากการบุกรุกและการจับจองของเอกชน คุณค่าของที่ดินบริเวณริมกว๊านทำให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงขึ้น บริเวณป่าชายน้ำก็มีขนาดเล็กลงหรืออาจเปลี่ยนสภาพจากป่าไม้และพืชนานาพันธุ์ ไปเป็นไม้รพยักษ์หรือบริเวณบางแห่งถูกถมให้ตื้นเพื่อการใช้ประโยชน์ ในปัจจุบันจึงเป็นแนวเขตที่ปิดกั้นทำให้ชาวประมงมีอุปสรรคต่อการดูแลป้องกันรักษาป่าชายน้ำ หรือการทำความสะอาดกำจัดวัชพืชน้ำพวกผักตบชวาและซากพืชที่ตายทับถมกัน ส่งผลทำให้กิจกรรมความร่วมมือระหว่างชาวบ้านการทำความสะอาดกว๊านหรือการทำเขตป้องกันแนวห้ามจับปลาตกลงหรือล้มเลิกไป

นายไสว และพวกอีกหลายคน เป็นผู้ที่มีความคิดในเชิงธรรมชาตินิยมโดยมองเห็นว่ามนุษย์และธรรมชาติต้องอยู่ควบคู่กัน เขาเป็นผู้ที่กล่าวว่า กว๊านและป่าชายน้ำควรกลับไปสู่สภาพธรรมชาติและควมวิตกกังวลจากการสังเกตการณ์ การเพิ่มขึ้นของประชากรและการจับปลา และการลดลงของปริมาณปลาในกว๊านพะเยา เป็นความคิดที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสมดุลธรรมชาติและขีดจำกัดในการใช้ประโยชน์ธรรมชาติหรือทรัพยากร ดังนั้น จึงเห็นความสำคัญของการสร้างความมั่นคงและสมดุลธรรมชาติควบคู่ไปกับการประมงและการดำรงชีพของมนุษย์และชุมชน

นอกจากนี้ นายไสว ยังมีความสนใจและมีกิจกรรมประจำในฤดูน้ำน้อยที่เขาจะตัดกิ่งไม้ใหญ่มาวางเป็นแนวตามบริเวณริมชายน้ำโดยให้เหตุผลว่า เป็นการป้องกันไม่ให้คนมาเหยียบแหจับปลาและเป็นการสร้างบ้านให้พ่อแม่ปลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของปลา และได้สร้างแนวเทียมที่เคยเป็นป่าชายน้ำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และอาหารของปลาใหญ่เล็ก กิจกรรมนี้จึงเป็นการพยายามใช้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ และระบบนิเวศของปลา ให้เกิดการอนุรักษ์และการเพิ่มปริมาณปลาโดยการจัดการสร้างแนวเทียม แม้จะเป็นขนาดเล็กและเป็นการทำของแต่ละบุคคลโดยไม่มีความร่วมมือหรือทำเป็นกลุ่ม แต่ทำให้มีผลในการอนุรักษ์บางส่วนเกิดขึ้น ถึงแม้บางคนจะไม่สนใจทำตามแบบอย่าง พวกเขาจะไม่ทำลายแนวเขตดังกล่าว

5.2.2 กรณีการสัมภาษณ์ นายเป็ง พรหมวงศ์ อายุ 39 ปี บ้านสันเวียงใหม่ และกลุ่มของนายเป็ง ที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกลับพบว่ากลุ่มนี้จะมีความคิดเห็นในเชิงต้องการให้มีการพัฒนาถ้ำวันพะเยาในการสร้างถนนรอบถ้ำวัน การปรับปรุงถ้ำวันพะเยาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมต่างๆ ในถ้ำวันพะเยา โดยมีความคิดว่าการพัฒนาต่างๆ จะทำให้พวกเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งสะดวกในการคมนาคม และจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว แต่กลุ่มนี้ก็ยังห่วงใยต้องการให้ถ้ำวันพะเยาคงสภาพที่ดี มีระบบนิเวศที่จะทำให้เอื้อต่อการเจริญเติบโตของปลาเพื่อที่พวกเขาจะได้ทำการประมงได้ดียิ่งขึ้น แต่เมื่อสอบถามถึงความต้องการที่จะไปเข้าร่วมในการพัฒนาต่างๆ แล้ว กลุ่มนี้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาเป็นหน้าที่ของทางราชการ และการดูแลให้พวกเขาเป็นอยู่ดีนั้นก็เป็นที่ของทางราชการที่จะต้องรับผิดชอบ กรณีปัญหาการบุกรุกที่ดินได้รับคำตอบว่าไม่มีการบุกรุกถ้ำวัน และจากการสังเกตพบว่ากลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีความสนใจในความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติน้อยมาก และมีความต้องการในการพัฒนาไปสู่ระบบชุมชนเมือง

5.2.3 กรณีการสัมภาษณ์ นายคล้าย กัมดี อายุ 47 ปี บ้านสันช้างหิน และนายเสาร์ สมเครือ อายุ 46 ปี บ้านสันเวียงใหม่ ได้พบว่าทั้งสองมีกลุ่มของตนเองที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่หลายประการ สิ่งที่กลุ่มนี้ให้ความสำคัญมากที่สุด คือการที่เขตชุมชนเทศบาลฝั่งตะวันออก และทางเหนือของถ้ำวันพะเยา ได้ทิ้งขยะและระบายน้ำเสียลงในถ้ำวัน รวมทั้งการพัฒนาต่างๆ ที่ทำแล้วมีผลให้ปรากฏด้วยสายตา ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างทางเท้าฝั่งตะวันออกที่ทำให้น้ำขุ่นแดง การก่อสร้างคันดินฝั่งตะวันตกที่มีการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ และมีเศษวัสดุจากการก่อสร้างร่วงหล่นลงในถ้ำวัน ซึ่งคนกลุ่มนี้จะไม่พอใจที่มีการสร้างมลพิษขึ้นโดยได้รับฟังว่าปัญหาสำคัญของถ้ำวันก็คือ น้ำเสีย ขยะ และมีกลิ่นเหม็น แต่เมื่อได้สอบถามถึงกิจกรรมที่พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาถ้ำวันว่าทำอย่างไรบ้าง กลุ่มนี้จะบอกว่ามีผู้รับผิดชอบอยู่แล้ว สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่กลุ่มนี้ต้องการจะเป็นเรื่องของการศึกษาให้ถ้ำวันมีความเป็นธรรมชาติเช่นเดิม ซึ่งจากการสังเกตก็พบว่ากลุ่มนี้จะดำรงชีวิตตามแบบอย่างของวิถีชีวิตชนบททั่วไป ไม่ต้องการการพัฒนาอย่างในเขตเมืองเพราะมอง

ว่าไม่มีผลดี ต้องการอยู่อย่างสงบไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง และจะมีความเห็นขัดแย้งกับการพัฒนาที่ทางราชการทำอยู่ ดังนั้นกลุ่มนี้จึงจัดเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดในทางอนุรักษ์นิยมอย่างแท้จริง

จากการศึกษาถึงความคิดของชาวบ้านในเรื่องมนุษย์และธรรมชาตินี้จะเห็นว่าแต่ละกลุ่มที่แบ่งกันอย่างชัดเจนจะมีผู้นำกลุ่มซึ่งอาจเรียกว่าเป็นผู้นำทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มธรรมชาตินิยม กลุ่มพัฒนาหรือราชการนิยม และกลุ่มอนุรักษ์นิยม แต่ทุกกลุ่มก็มีกระบวนการและรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำบริเวณกว๊านพะเยาได้โดยไม่มีความขัดแย้ง ซึ่ง โดยสรุปแล้วผลจากการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจของชุมชนชายกว๊านพะเยาที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาตินั่นเอง